1

Lietuvos nacionalinė M.Mažvydo biblioteka

Europos LIETUVIS

Nr. 42 (1779) Londonas, 1985 lapkričio 1 d. XXXIX

LITUANISTIKOS KATEDRA

420,000 DOLERIŲ PER KETURIS METUS

1985 spalio 2 dieną PLB Fondo iždininkas Juozas Lukas įteikė ketvirtą 100,000 dolerių įmokėjimą už Lituanistikos Katedrą Illinois universiteto Chicagoje vadovybei.

Prieš maždaug keturis metus, būtent 1981 lapkričio 20 d., Pasaulio Lietuvių Bendruomenės atstovai pasirašė sutartį su Illinois universitetu Chicagoje, įsteigiančią pirmąją ir pastoviai veikiančią laisvajame pasaulyje Lituanistikos Katedrą, pasižadėdami surinkti 600,000 dol. iš pasaulio lietuvių per penkis metus. Dabar jau keturiems metams praėjus Lituanistikos Katedros iždе yra 420,489 dol., tad dar liko surinkti apie 180,000 dol.

Šią vasarą, 1985 birželio 6 d., LB Kontrolės komisija, susidedanti iš Marijos Remienės, Rasos Šoliūnaitės-Poškočimienės ir Mečio Šilkaičio, PLB būstinėje Chicagoje patikrino Lituanistikos Katedros atskaitomybės knygas ir rado, kad: „...Bankų pranešimai ir balansai atitinka sumai dokumentuose... Pajamų ir išlaidų knygos vedamos tvarkingai, pavyzdingai ir pateisinamieji dokumentai bei kvitų šaknelės atitinka įtraukoms knygose...“ Po šios kontrolės buvęs iždininkas Stasys Jobubauskas iždo tvarkymą perdavė naujam iždininkui Juozui Lukui. Su buvusiu ir naujuoju iždininkais visą laiką daug ir rūpestingai dirba reikalų vedėja Nijolė Balzarienė.

Pagal sutartį Lituanistikos Katedra pradėjo veikti 1984 metų rugsėjo mėnesį su trim lituanistikos sričių aspirantais, siekiančiais aukštojo mokslo laipsnių. Šiais 1985-86 mokslo metais Lituanistikos Katedroje lituanistikos magistro ar daktaro laipsnių jau siekia net aštuonios aspirantės: Alma Jakimavičiūtė, Danutė Račiūnaitė, Dalia Kučėnienė, Nijolė Kupstaitė, Vita Linkevičiūtė-Storey, Danutė Rupšytė, Rita Dapkutė ir Raminta Pemkutė. Katedrai sėkmingai vadovauja profesorius dr. Bronius Vaškelis.

Lituanistikos Katedros teisiniais, organizaciniais, lėšų telkimo ir kitais jos reikalais visą laiką rūpinasi Pasaulio Lietuvių Bendruomenės Fondas (arba Lithuanian World Community Foundation), kurio dabartinę vadovybę sudaro pirmininkas Vytautas Kamantas, direktoriai Birutė Jasaitienė, Stasys Jokubauskas, Kazys Laukaitis, dr. Antanas Pacevičius, dr. Antanas Laukaitis, dr. Razma ir dr. Tomas Remeikis, reikalų vedėja Nijolė Balzarienė, iždininkas Juozas Lukas ir teisės patarėjas adv. Saulius Kuprys. Jiems talkina kraštų Bendruomenės įvairūs lėšų telkimo komitetai ir įgaliotiniai, stengdamiesi kiek galima greičiau užbaigti lėšų telkimą. Lituanistikos Katedrą remia viso pasaulio lietuviai, už ką jiems priklauso didžiausia padėka. Jie įamžina lietuvių kalbą ir lituanistiką.

V.K.

PREMIJA KRONIKAI

Amerikos Pabaltiečių Laisvės Lyga savo pirmąją rezistencinę premiją paskyrė „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikai“, pripažindama ją ypatingai reikšmingu veiksniu kovoje prieš sovietų priespaudą Pabaltijo kraštuose. Paskirtoji premija buvo iškilmingai įteikta Los Angeles mieste spalio 5 dieną. Kronikos vardu ją priėmė iš New Yorko atvykęs Lietuvių Informacijos Centro direktorius kun. Kazimieras Pugevičius, kuris drauge su savo bendradarbiais rūpinasi Kronikos leidinių platinimu laisvame pasaulyje. Rezistencinės premijos įteikimo iškilmių proga, Los Angeles yra rengiama pabaltiečių pogrindžio spaudos paroda, bus demonstruojamas švedų pagamintas dokumentinis filmas anglų kalba apie pabaltiečių „Taikos ir Laisvės Žygį“ Baltijos jūroje šių metų vasarą, įvairius jo metu įvykusius renginius Danijoje, Švedijoje ir Suomijoje.

ŽYGIO DALYVIŲ SUVAŽIAVIMAS

Pabaltiečių Taikos ir Laisvės Žygio Baltijos jūroje rengėjai ir dalyviai yra pasiryžę tęsti savo veiklą Pabaltijo kraštų nepriklausomybės atstatymui. Ateities darbams apsvarstyti Los Angeles mieste gruodžio mėnesio pabaigoje yra rengiamas Taikos ir Laisvės Žygio dalyvių suvažiavimas. Taip pat bus svarstomos galimybės dar labiau pagyvinti pabaltiečių jaunimo veiklą Jungtinėse Amerikos Valstijose. Suvažiavimo proga Los Angeles bus surengta pavergtų tautų demonstracija.

Delegacija Baltuose rūmuose

JAV Prezidentas Reaganas priėmė Baltuose Rūmuose lenkų laisvųjų profesinių sąjungų „Solidarnosc“ delegaciją: Bruselio Biuro vedėją Jerzy Milewskį ir p. Elžbietą Wasiutynską. Priėmime dalyvavo viceprezidentas George Bush, Prezidento patarėjas Linas Kojelis ir kt.

J. Milewski paaiškino JAV Prezidentui Lenkijos laisvųjų profesinių sąjungų „Solidarnosc“ pažiūrą į Lenkijos visuomeniniai politinę padėtį ir pasakė, kad Lenkijos komunistinis režimas toliau persekioja darbininkų ir kitų nepriklausomų organizacijų veikėjus. Neatsižvelgiant į represijas, lenkų tauta nenustoja kovojusi dėl pagrindinių žmogaus teisių ir ūkinių reformų. Nors kovos rezultatai galutinai priklausys nuo pačių lenkų ryžto, svarbiu faktorium toje kovoje taip pat yra Vakarų demokratijų parama ir pagalba. Todėl, pasakė J. Milewskis, „Solidarnosc“ tikisi paramos iš visų nepriklausomų iniciatyvų. „Solidarnosc“ delegatas perdavė Prezidentui Reaganui sveikinimus iš Lecho Walęsos ir padėkojo už ligšiolinę pagalbą, kurią teikė JAV vyriausybė ir tauta Solidarumui, kovojančiam dėl žmogaus teisių Lenkijoje.

Prezidentas Reaganas pareiškė susidomėjimą informacijomis apie represijas Lenkijoje ir apie lenkų tautos prisirišimą prie laisvės ir nepriklausomybės. Jis pasakė, kad, jo nuomone, tik dialogas tarp valdžios ir visuomenės — pirmoje eilėje su profesinėmis sąjungomis — galėtų sudaryti Lenkijoje sąlygas padėčiai pagerinti ir esamas ūkines problemas nugalėti.

Belgijos dienraščio „Le Soir“ korespondentas, pranešdamas apie šį lenkų delegacijos vizitą Baltuose Rūmuose, pažymėjo, jog priėmimas turi didelę simbolinę reikšmę. Dar nėra buvę precedento, kad JAV Prezidentas priimtų profesinių sąjungų atstovų, tuo labiau užsieniečių. Korespondentas pažymi, jog pastaruoju laiku gen. Jaruzelskiui lankantis Amerikoje, ryšium su JTO asamblėjos posėdžiu, JAV valdžios atstovai išvengė susitikti su Lenkijos Liaudies respublikos vadovu. Manoma, kad Prez. Reaganas sąmoningai priėmė „Solidarnosc“ delegaciją, kad netrukus susitikus su Gorbačiovu Ženevoje turėtų progą iškelti žmogaus teisių klausimą Lenkijoje ir kitur Rytų Europoje.

JAUTRI STUDIJA

TEMA TEBEKRAUJUOJA

Kopenhagos Tribunolas vėl pagyvino Vakaruose susidomėjimą Pabaltijo kraštų likimu. Ir iš viso viena po kitos seka įvairios metinės karo ir taikos paktų, sutarčių. Ir ryškūs faktai. Bėgimai iš Sovietijos, sensacingi pasisakymai, reveliacijos.

Tačiau laisvajame pasaulyje mažai minimas bene heroiškiausias Lietuvos istorijos laikotarpis: pokario rezistencija. Aštuoneri metai. Lietuviškų partizanų kovos su kukliais ginklų ištekliais prieš galingą stalininę imperiją, turėjusią savo dispozicijoje tankų ir aviacijos neribotus kiekius, armijas, administracinį aparatą ir užkietėjusį nežmoniškumą.

Atsiminkime masinius areštus, trėmimus, kankinimus ir šaudymus, tyčiojimąsi iš kritusių laisvės kovotojų.

Tad begalo malonu sulaukti mažoje Olandijoje ištisų studijų apie rezistenciją, ir tai visai iš nebaltiečio.

Alex Schmid yra jaunosios mokslininkų kartos atstovas. Gimė karo metu (1943 metais) neutralioje Šveicarijoje, apgynė doktoratą Zuericho universitete, tema apie Čerčilio vaidmenį rusų pilietinio karo metu. Dabar dirba Leideno universitete Socialinių Konfliktų Studijų Centre, specialiai tyrinėdamas rezistenciją Sovietų ekspansijai. Gruodžio-sausio mėn. pasirodys jo platus darbas, dalis — apie lietuvišką rezistenciją.

Tai bus stambus įvykis Lietuvos istoriografijoje. Platesnį įvertinimą duosime knygai išėjus.

A. Schmid mielai supažindino su savo darbo tarpine redakcija. Tai įžvalgaus ir, reikia pareikšti, gilaus istoriko kūrinys, pilnas šiltų jausmų pavergtajai mažai tautai. Istorikas atsakė į kelis mūsų žingeidumo iškeltus klausimus.

— Kas paskatino jus — bene pirmą nebaltietį — imtis tokios temos?

— Gimiau nedidelėje Šveicarijoje ir visuomet domėjausi mažų tautų likimu. O, be to, mano motina gimė Baltarusijoje, kur emigravo keli jos tėvo šeimos atstovai — šveicariški sūrininkai. Motiną mano senelis tik 1932 metais išsiuntė pas gimines į Šveicariją, kai mirė jo žmona. Bet iš savo močios vaikystėje girdėjau tiek apie Rusiją, kad užaugęs turėjau polinkį į Rusijos istoriją. Tai nulėmė mano mokslinį profilį. Parašiau dvi knygas apie intervenciją Rusijos pilietinio karo metu ir apie vėlesnes pačios Rusijos intervencijas.

Man rūpi klausimas, kodėl pasipriešinimas komunistiniams režimams visuomet pralaimi. Tai svarbiausia todėl, kad komunistiniai valdovai nugali savo opoziciją žiauriau ir beatodairiškiau, negu net fašistiniai režimai. Užgniauždami visiškai bet kokią informaciją, jie gali griebtis net tokių priemonių, kurios kitur sukeltų pasaulinio masto protestus. Visi, kas eina prieš sovietinio stiliaus komunizmą, apšaukiami imperialistais, fašistais, kapitalistais. Pokario Lietuvoje tokie pravardžiavimai lietuviškų partizanų atžvilgiu tikrai buvo visiškai be pagrindo.

— Kaip jūs įvertinate 1944-1952 metų rezistenciją?

— Tai buvo beviltiška kova Dovido prieš Galijotą. Tikėtasi, kad padės Vakarai. Bet tikrai reikėjo priešintis 1940-ais metais, o po karo Sovietai jau buvo milžiniška galybė, o Vakarų demokratijos — pavargusios nuo karo. Ir dargi nuostabu, kad lietuvių partizanai taip ilgai išlaikė, kai priešai naudojo prieš beveik genocidinę taktiką. Ir tai vyko tokioje teritorijoje, kuri daug mažiau palanki gintis, negu, pavyzdžiui, Afganistane, paskutiniajame sovietų agresijos objekte.

— Kaip žiūrite į Lietuvos praeitį, dabartį ir ateitį?

— Didžioji Lietuvos praeitis — nuo jūros iki jūros — dalinai padėjo aistringajai rezistencijai ir net dabar apstabdo rusifikaciją.

A. Schmid nuomone tai priklausys nuo pasikeitimų, kurie gali iškilti pačioje sovietų viršūnėje, kaip tai vyko neseniai Kinijoje.

Tai, anot jo, pabrėžia, yra svarbu Lietuvai išlaikyti savo kultūrinę tapatybę iki geresnių laikų.

J. Budreika

RADIJO PROGRAMAI VADOVAUJA PROF. J. STUKAS

Seton Hall amerikiečių universiteto New Yorke radijo stotis nuo rugsėjo 15 d. kas sekmadienį pradėjo transliuoti dviejų valandų lietuvišką kultūrinę programą. Programa yra padalyta į dvi dalis — angliškąją ir lietuviškąją. Angliškoje programos dalyje, skirtoje amerikiečiams klausytojams, yra perduodama lietuviška muzika, skaitomos paskaitos lietuvių kultūrinėmis temomis, informuojama apie Amerikos lietuvių veiklą. Antroji programos dalis, pavadinta „Lietuvos Aidai“, savo turiniu yra panaši į pirmąją, tiktai yra pravedama lietuvių kalba. Programai vadovauja Seton Hall universitete jau 22-jus metus dėstantis profesorius J. Stukas.

Buvusiam Lietuvių Namų tarnautojui ir talkininkui B. Narbučiui, jo mylimai žmonai mirus, gilią užuojautą reiškia

L.N.B. Valdyba

KOSOVO PROBLEMOS

BELGRADO IR TIRANOS DVIKOVA DĖL KOSOVO

Tokia antrašte Vienos laikraštis „Die Presse“ pavadino straipsnį, analizuojantį Jugoslavijos federacinėje respublikoje, Serbijoje, esančios Kosovo autonominės srities, kurios gyventojų daugumą sudaro albanai, padėtį ir svarbą politiniam Balkanų šalių klimatui. Pateikiame straipsnio santrauką.

Naujas diskusijas apie Kosovo autonominės srities klausimą sukėlė neseniai įtakingame Belgrado žurnale „NIN“ pasirodęs straipsnis, kuriame buvo abejojama „keliaujančių politikų“ sugebėjimu ir naudingumu, sprendžiant Kosovo vidaus problemas. Minėto straipsnio autorius „keliaujančiais politikais“ pavadino vietinės valdžios pareigūnus, kurie faktiškai gyvena Belgrade, bet darbo savaitei atvažiuoja į Kosovą ir todėl jis ne be ironijos užklausė, ar tai nebūtų geras pavyzdys, iliustruojantis slavų mažumos izoliaciją šioje autonominėje provincijoje?

Dėl psichologinio ir psichinio Kosove gyvenančių albanų spaudimo serbams ir montenegrams, pastarųjų skaičius, palyginant su albanų kilmės gyventojų skaičiumi, nuolat mažėja. Apie tai liudija ir tas faktas, kad serbų ir montenegrų skaičius šioje autonominėje srityje nuo 1953 metų išliko nepakitęs, tuo tarpu albanų per tą patį laikotarpį net padvigubėjo ir dabar čia jų gyvena apie pusantro milijono. Statistiniai duomenys rodo, kad nuo 1960 metų iš Kosovo į kitas Jugoslavijos sritis persikėlė gyventi daugiau kaip 220.000 nealbanų kilmės gyventojų. Šitokią šalies viduje vykstančią gyventojų emigraciją būtų galima paaiškinti Kosovo albanų nacionalistiniais veiksmais: nuolat galima girdėti apie Kosove vykstančius pasikėsinimus, žmogžudystes ir padeginėjimus, prievartaujamos merginos ir senos moterys. Nuo 1981 metų kruvinų neramumų iki šių metų gegužės mėnesio net 3.344 albanai turėjo stoti prieš teismą. Išvardintų nusikalstamų priemonių pagalba Kosovo albanai, matyt, nori pademonstruoti jų siekį gauti didesnes autonomines teises.

Kosovo autonominės srities klausimas turi nemažą reikšmę ne tik pačiai Jugoslavijai, bet ir tarpvalstybiniams santykiams. Albanijos sostinė Tirana įdėmiai seka visus įvykius Kosove ir juos savaip komentuoja, tą patį daro ir Belgradas. Naujasis Albanijos vadovas Ramiz Alia savo kalboje, pasakytoje šių metų rugsėjo 26 dieną, apkaltino Jugoslaviją šovinistiniu smurtu bei rasizmą primenančia priespauda, nukreiptą prieš Kosove gyvenančius albanus. Niekas neturįs teisės diktuoti Albanijai savo valią ar neleisti jai ginti savo tautiečių Jugoslavijoje, pareiškė Ramiz Alia.

Šį Albanijos mestą kaltinimą Jugoslavijai Belgradas nepraleido negirdomis. Jugoslavijos laikraštis „Politika-Ekspres“ rašė: „(Albanijos) tikslas aiškus: kaltindami jugoslavus šovinizmu, albanai gina savo didžiavalstybinius siekius. Toks Tiranos elgesys nepadeda geram dviejų kaimyninių šalių sugyvenimui ir tai gerai supranta pats Ramiz Alia“ — užbaigia jugoslavų laikraštis „Politika-Ekspres“.

Nors kultūrinis bendradarbiavimas tarp Albanijos ir Jugoslavijos yra „įšaldytas“, bet prekių apyvartą tarp abiejų šalių numatoma padidinti iki 120 milijonų dolerių per metus, tai yra nedidelė suma, palyginant Jugoslavijos prekybą su kitomis šalimis. Ne ką geresni reikalai ir turizmo srityje. Pernai abi šalys apsikeitė tik 400 turistų.

Serbija dabar yra nepavydėtinoje padėtyje: pastangos labiau integruoti Kosovo autonominę sritį į Serbijos federacinės respublikos sudėtį ar mėginimas suniveliuoti ten esančius etninius, kultūrinius skirtumus, sukeltų didelį Kosovo albanų bei Albanijos vyriausybės pasipriešinimą, o Kosovo išstojimas iš Serbijos sudėties, dėl ten esančių serbams brangių religinių ir istorinių relikvijų, irgi yra neįmanomas. Bet koks mėginimas įstatyminių reformų ar tiesioginio įsikišimo keliu išspręsti Kosovo klausimą būtų tolygus įsibrovimui į parako sandėlį su liepsnojančiu deglu rankose — užbaigia Austrijos laikraštis „Die Presse“.

V.M.

LIETUVOJE

Blaivybė — gyvenimo norma

„Valstiečių laikraštyje“ rašo:

„Alkoholikai ir alkoholizmas — mūsų gyvenimo rykštės. Mes darome viską, kad po stikliuko mėgėjų kojomis žarijos degtų“.

Kolūkietis A. Gervė sako:

„Kovos priemonės su girtuokliais mūsų ūkyje nepatenkinamos. Viš dar geriama, ir skaudžiausia, kad net darbo metu...“

Netvarka parduotuvėje

„Valstiečių laikraštis“ skelbia nusiskundimo laiškus:

„Panevėžio rajono Paežerio kolūkio kolūkiečiai nusiskundė, kad Tiltagalių kaimo parduotuvėje didelė netvarka. Niekada nededama į reklamos vitriną dešra ir jos kaina, konditerijos gaminiai. Daug kitų prekių guli be kainų. Pirmos rūšies miltai ir kai kurie pyrago gaminiai pardavinėjami nesilaikant kainoraščių. Kombinuotųjų pašarų kainos irgi padidintos.

„Pažeidžiamos taros supirkimo ir alaus pardavimo taisyklės. Dažnai dėl pardavėjų nesąžiningumo pirkėjai turi permokėti“.

Neveikia liftas

Į Vilniaus klinikas atgabenami ligoniai specialiais lėktuvais, greitosios pagalbos mašinomis. Kiekviena minutė brangi. Ligoniai į trečiame aukšte įkurtą operacinę nešami laiptais, nes penkių aukštų pastato liftas neveikia.

Lietuviškos virtuvės dekada

Kryme „Jaltos“ viešbutyje vyko lietuviškos virtuvės dekada. Čia dešimt dienų virtuvės „paslaptis“ demonstravo Vilniaus „Lietuvos“ viešbučio atstovai.

Viešbučio restorano salė buvo papuošta lietuvišku stiliumi. Dekados metu kulinarai iš Lietuvos pateikė daugiau kaip 15 nacionalinių patiekalų — cepelinų, barščių su „auselėmis“, kugelio, lietuviškos duonos, sūrių su kmynais ir kt.

Lietuvaitės Pietų Korėjoje

Pietų Korėjoje vykusiame pasaulio merginų rankinio čempionate Sov. Sąjungos rinktinėje buvo trys lietuvaitės: J. Žemaitytė, A. Miklušytė ir D. Kalauskaitė.

Bulvių talkos nugalėtojai

Ždanovo kolūkyje Vilniaus statybos technikumo moksleivių grupė tapo rajono socialistinio lenktyniavimo, organizuoto tarp talkininkų, nugalėtoja. Kiekvienas talkininkas per dieną prikasė vidutiniškai po pustrečios tonos bulvių. Pirmūnams įteikė pereinamąją gairelę ir diplomą.

Svečiai iš Airijos

Lietuvoje viešėjo Airijos parlamentarų delegacija. Parlamentarus priėmė Lietuvos TSR Aukščiausios Tarybos prezidiumo pirmininko pavaduotoja L. Diržinskaitė. Svečiai susipažino su Vilniumi ir Kaunu.

15 metų sukaktis

Didelį koncertą surengė Lietuvos aklųjų draugijos kamerinis choras, minėdamas savo kūrybinės veiklos 15-metį. Choro meno vadovas ir vyriausias dirigentas yra profesorius A. Jozėnas.

Tvarko kelius

Kelininkai, vadovaujami vyr. darbų vykdytojo Vytauto Kendelio, jau užbaigė kelio į Lazdijus pirmojo ruožo rekonstrukciją. Buvęs vingiuotas siauras kelias, tapo tiesesnis ir platesnis, pastatyta naujų autobusų stotelių.

MIRĖ KUN. K. ŠIRVAITIS

Spalio 16 d. JAV-se širdies smūgiu mirė kun. dr. Kazimieras Petras Širvaitis, Šv. Kazimiero seserų vedamos Villa Joseph Marie prieglaudos kapelionas.

Jis gimė 1911 m. Marijampolės apskrityje. Baigė Prienų gimnaziją ir Vilkaviškio kunigų seminariją. Kunigu įšventintas 1935 m.

IŠ KULTŪROS INSTITUTO DARBŲ

PAVYKUSI MOKSLINĖ KONFERENCIJA

MAŽAIS ŽINGSNELIAIS PRIE ŠUOLIO

Praeitą savaitgalį, spalio 19-20 dienomis, Hiutenfelde, Vakarų Vokietijoje, įvyko Lietuvių kultūros instituto metinis suvažiavimas ir penktoji mokslinė konferencija.

Atidarymo žodyje instituto vedėjas sociologas Vincas Bartusevičius apžvelgė iki šiol nuveiktus darbus. LKI susikūrė maždaug prieš penkerius metus tiesiog iš nieko, be jokių finansinių išteklių, nedidelio ratelio entuziastų pastangomis, kurias morališkai parėmė Vokietijos LB-nė, duodama du kambarius Romuvoje.

Per nepilnus penkerius metus institutas savo minimalaus užsibrėžto tikslo nepasiekė, tačiau organizacinis laikotarpis pasibaigė, matomi kai kurie darbo rezultatai. Prie instituto jau veikia centrinė lituanistinė biblioteka, kurioje šiuo metu yra apie 4.000 vienetų. Ją rūpestingai tvarko Heidelbergo universiteto bibliotekininkas Artūras Hermanas, sukatalogizavęs didelę dalį knygų. LKI biblioteka įjungta į Vak. Vokietijos viešųjų bibliotekų tinklą. Sukatalogizuotos lietuviškos knygos patenka į centrinį katalogą. Palaikomi glaudūs santykiai su Heidelbergo ir Marburgo universitetų bibliotekomis. Gauta vertinga paramą inventoriumi iš Heidelbergo Rytų Europos seminaro.

Instituto archyvą veda istorikas Andrius Šmitas, Vasario 16 gimnazijos direktorius. Ateityje numatomas ir kultūros muziejus, kai bus išspręstas patalpų klausimas. Jos numatytos Romuvos pilyje, kuri pernai buvo apdegusi ir šiuo metu atstatoma.

Institutas leidžia savo mažųjų raštų seriją, kurioje jau pasirodė šeši sąsiuviniai. Kasmet rengiamos mokslinės konferencijos lietuvių ir vokiečių kalbomis, nes į jas kviečiami ir vokiečiai mokslininkai. Vienintelė silpnoji LKI-to vieta buvo ir pasilieka — neturėjimas finansinių išteklių. Instituto gyvybę palaiko jo narių savanoriškas darbas ir aukos. Instituto steigėjai nuo pat pradžios, realistiškai vertindami savo galimybes, sąmoningai apsiribojo „mažų žingsnelių" programa, tykodami tinkamos progos, kai galės padaryti didesnį šuolį ir pasiekti užsibrėžtą minimalią užduotį — užtikrinti normalias mokslo įstaigos darbo sąlygas. Kol kas ir toliau prie to reikia artėti bent mažais žingsneliais.

V. Bartusevičius padėkojo Vokietijos LB-nės ir Vasario 16-sios gimnazijos vadovybėms už institutui teikiamą paramą ir bendradarbiavimą, pagerbė neseniai mirusio kunigo Augustino Rubiko, vieno iš instituto steigėjų, atminimą.

Instituto vedėjas pristatė 5-sios mokslinės konferencijos paskaitininkus ir vadovavo jos darbui, kuris susidėjo iš trijų posėdžių. Rytinis posėdis vyko lietuvių kalba. Jame paskaitas skaitė: instituto narys — sociologijos daktaras Kajetonas J. Čeginskas apie Didįjį Vilniaus seimą ir lietuviškos demokratinės minties raidą; Bielefeldo universiteto sociologijos profesorius dr. Gerardas Bauras — apie papročių teisės reikšmę Lietuvos valstiečių gyvenime. Popietinis ir vakarinis posėdžiai buvo vedami vokiškai. Meno istorikas ir bibliografas dr. Povilas Reklaitis pristatė lenkų poeto ir Lietuvos istoriko Motiejaus Strijkovskio eiliuotosios kronikos veikalą, išleistą Lenkijoje. Bielefeldo universiteto profesorius dr. Manfredas Kleinas kalbėjo apie elgetas ir elgetavimą lietuvių tautosakoje. Pažymėtina, kad prof. Kleinas kalba gana laisvai lietuviškai ir drauge su savo kolega G. Bauru yra užsibrėžę ištirti senosios Lietuvos luominės visuomenės sandarą bei santykius.

Vakariniame posėdyje Paryžiaus un-to politinių mokslų dėstytojas dr. Eberhardas Demmas papasakojo apie vokiečių ir lietuvių draugijos veiklą 1917-18 metais. Paskaitininkas neseniai paskelbė plačią studiją apie baroną von der Roppą ir jo vaidmenį Lietuvos valstybės atkūrime Didžiojo karo pabaigoje.

Visos paskaitos buvo gerai parengtos ir gyvai svarstomos. Diskusijose dalyvavo instituto nariai is svečiai.

Konferencijos darbus stebėjo žurnalo „Zeitschrift fuer Ostforschung" red. H. Boehmas, vokiškosios „Eltos" red. K. Baronas, „baltisches jahrbuch" red. A. ir D. Urdzės ir vokiečių iš Lietuvos metraščio „Heimatgruss" red. A. Franzkeit, P.

J. Vd.

LKI DĖKOJA SAVO AUKOTOJAMS, RĖMĖJAMS IR TALKININKAMS.

1985 metų laikotarpy LKI aukojo: VLB valdyba — DM 385, 40, V. Bartusevičius — DM 300, dr. K.J. Čeginskas — DM 212, J. Breškys — DM 200, J. Glemža — DM 200, kun. D. Kenstavičius — DM 200, K. Bendoraitis — DM 100, kun. A. Bunga — DM 100, Hamburgo lietuvių savišalpa — DM 100, M. Holzman — DM 100, dr. St. Šereika — DM 100, A. Šmitas — DM 100, dr. M. Klein — DM 90, E. ir R. Baliuliai — DM 50, G. ir H. Lepa — DM 50, K. Radzevičius — DM 50, P. Kotkis — DM 20, S. Tautvaišas — DM 20.

Akademinės skautijos leidykla — 13 knygų, A. Mackaus knygų leidimo fondas — 6 knygas, Ateities knygų leidykla — 1 knygą, „Lituanus" žurnalo leidėjai — savo leidžiamą žurnalą.

LKI Valdyba

BALTŲ FORUMAS

Baltų forumas yra einamųjų įvykių bei komentarų žurnalas, leidžiamas MH International Design and Publications AB Gothenburge-Stockholme, Švedijoje. Nesiekiama atstovauti kokiai nors vieningai pažiūrų ar įsitikinimų krypčiai. Žurnalo tikslas yra informuoti platųjį skaitytojų ratą apie reikšmingus įvykius, poslinkius bei sroves estų, latvių ir lietuvių tautose. Straipsniai, tiek pasirašyti, tiek nepasirašyti, nebūtinai reiškia redaktorių pažiūras. Žurnale gali pasitaikyti žymūs nuomonių skirtumai tarp autorių. Tai reikėtų suprasti kaip pabaltiečių gyvenimo įvairovės atsispindėjimą, kurį žurnalas ir siekia atvaizduoti savo puslapiuose.

Redakcinė kolegija:

Romualdas J. Misiūnas (JAV) —Pirmininkas,

Margareta Hammar (Švedija) — Atsakingoji redaktorė,
Juris Dreifelds (Kanada),
Rolfs Ekmanis (JAV),
Aušra Kubilius (JAV),
Helge Rinholm (Švedija),
Aleksandras Štromas (Didžioji Britanija),
Mardi Valgemae (JAV),
Tomas Venclova (JAV),

Bendradarbiai:

Adir Aranovich (JAV),
Jonas Jurašas (JAV),
Juris Kaža (Švedija),
Algirdas Landsbergis (JAV),
Katrin Laur (Vokietija),
Eeva M. Pennar (Vokietija),
Olga Ribowski (Vokietija),
Henrikas Žemelis (JAV).

Korespondenciją redakciniais klausimais siųsti: Chairman of the Editorial Board at Trumbull Associates Ltd., P.O. Box 6015, Yorkville Station, New York, N.Y. 10128, USA. Atsiųsti rankraščiai bus peržiūrimi, bet redakcija nesiima už juos atsakomybės. Prenumeratos, leidimų, perspausdinimų ir reklamos klausimais kreip tis šiuo adresu: MH International Design and Publications AB, Box 419, S-40126 Gothenburg, Sweden arba Box 7106, S-10387, Stockholm, Sweden. Keturių numerių kaina Skandinavijoje — 135 SEK, kitur — paprastu paštu 18 JAV dolerių, oro paštu 22 JAV doleriai. Vieno numerio kaina Skandinavijoje 45 SEK, kitur 8 JAV doleriai. Galima mokėti čekiais, pašto perlaidomis arba per bankus Pg 53581-5 arba Bg 740-1177 S-E Banken.

REDAKCIJOS ĮŽANGINIS ŽODIS

Jau praėjo beveik pusė šimtmečio nuo to laiko, kai audringi karo įvykiai nulėmė Estijos, Latvijos ir Lietuvos likimus: tėviškes prarijo daugiatautė imperija, o skaitlingi išeivių būriai, palikę gimtuosius namus, išsisklaidė po Europą, Amerikos žemynus ir Australiją. Tarp išeivijos ir tėvynės išsivystė sudėtingi ir įvairiopi ryšiai. Tuo pačiu metu išaugo, dar prieškariniais laikais pradėjusi leisti šaknis, Pabaltijo šalių vienybės sąvoka. Šių trijų kraštų gyvenime matyti gana ryškus kultūrinio gimiringumo jausmas, išskiriąs šį regioną iš kitų TSRS respublikų tarpo. Pabaltijo šalių išeivijas irgi vienija bendri interesai.

Baltų forumas siekia užregistruoti ir skatinti tokias pažiūras bei pabaltiečių tarpusavio bendradarbiavimą. Žurnale išspausdintais straipsniais ir pastabomis bus stengiamasi pateikti informuotą analizę apie pabaltiečių tėvynes ir išeivijas ir tuo būdu supažindinti platesnį skaitytojų ratą su šių kraštų savitomis kultūromis ir gyvenimo būdais.

Pirmajame žurnalo numeryje išspausdintuose straipsniuose aprašomi Pabaltijo šalių netolimos praeities įvykiai. Pirmieji du straipsniai skirtingai traktuoja 1940 m. įvykius. Pirmasis, Czeslaw Miloszo straipsnis, buvo parašytas šeštojo dešimtmečio pradžioje, tačiau jis ir dabar yra vienas iš įspūdingiausių atvaizdavimų to psichologinio šoko, kurį sukėlė tarybinės tvarkos įvedimas Pabaltijyje. Antrasis, Aleksandro Štromo straipsnis, analizuoja tuos pačius įvykius iš tarptautinės teisės požiūrio. Visuomenės mokslų mokslininkas Rein Taagepera apžvelgia šių kraštų tolimesnę istoriją. Neseniai iš Lietuvos išvykęs Eitan Finkelstein rašo apie šios šalies dabartinę padėtį ir galimas ateities perspektyvas. Sergei Zamascikov apibūdina naują Latvijos Komunistų partijos vadą akimis žmogaus, dirbusio tame pačiame politiniame aparate.

Skyriuje „Pastabos ir mintys", apžvelgiami įvairūs šiuolaikinio Pabaltiečių gyvenimo aspektai. Ateityje numatoma šiame skyriuje pateikti bendrą Pabaltiečių spaudos pagrindinių temų apžvalgą.

Pabaltijo šalių išeivijos platus išsisklaidymas atsispindi ir pačioje žurnalo organizacinėje struktūroje. Jo redakcinė kolegija įsikūrusi Šiaurės Amerikoje, o prenumeratos ir leidimo darbai atliekami Europoje. Tikriausiai žurnalo skaitytojai bus dar labiau išsisklaidę ir tikimės, kad jų tarpe bus, kiek tai įmanoma, ir skaitytojų pabaltiečių tėvynėse.

Kadangi Baltų forumas siekia plačiau paskleisti informaciją apie šias tris tautas, o drauge ir sutelkti didesnį išeivių dėmesį ties bendrais jų interesais, žurnalo redakcija lauks skaitytojų atsiliepimų ir pasiūlymų. Iš jų būtų galima spręsti apie leidinio naudą ir svarbą.

BALTŲ FORUMAS. Tomas 1, Nr. 1. 1984 ruduo. 144 psl.

Rašo:

Czeslaw Milosz — Pabaltiečiai;

Aleksandras Štromas — Pabaltijo valstybių okupacija ir inkorporacija į Tarybų Sąjungą politikos ir teisės požiūriu;

Rein Taagepera — Lietuva, Latvija ir Estija 1940-1980: panašumai ir skirtumai;

Eitan Finkelstein — Kremliaus valdovų kaitos pasekmės Pabaltijo respublikose;

Sergei Zamascikov — Boriss Pugo iškilimas arba ilgas Voss'o kelis į Maskvą;

Pastabos ir mintys apie pabaltiečių gyvenimą;

Savilaida.

---

40 M. SUKAKTIS

Popiežiškoji Lietuvių Šv. Kazimiero Kolegija Romoje spalio 19 d. minėjo savo įsikūrimo 40-ties metų sukaktį. Kolegija įsikūrė 1945 metų rudenį, kai pasibaigus į Romą iš įvairių kraštų, daugiausia iš Vokietijos, atvyko kelios dešimtys jaunų lietuvių kunigų ir klierikų. 40-tųjų Kolegijos įsikūrimo metinių proga, padėkos šv. Mišias aukojo Katalikiškojo Auklėjimo Kongregacijos sekretorius ispanas salezietis arkivyskupas Javierre Ortas, dalyvaujant lietuvių išeivių vyskupui Pauliui Baltakiui, vyskupui Antanui Deksniui, kolegijos vadovybei, auklėtiniams ir svečiams. Per 40 metų Kolegijos rektoriaus pareigas ėjęs prelatas Ladas Tulaba vadovavimą perdavė naujai paskirtam rektoriui kunigui Algimantui Bartkui.

PROF. DR. Z. IVINSKIS

MINDAUGAS

TOLIMESNI MINDAUGO SANTYKIAI SU KAIMYNAIS IR JO POLITIKOS CHARAKTERISTIKA

2.

Eiliuotinė kronika įdomiai pažymi, kaip Žemaičių krašto atstovai, pagal savo paprotį, taiką patvirtino su ordino magistru sudauždami delnus. Jeigu kas jų esąs sutartį tokiu būdu patvirtinęs, jos mirtinai laikosi. Iš tiesų, žemaičiai laikėsi savo žodžio. Dar daugiau, 1257 m. taiką padarius, Rygos miesto pirkliai Žemaičių plotą įtraukė į savo prekybinius interesus. Be pavojaus žemaičiai ir rygiečiai esą galėję vieni pas kitus keliauti ir prekiauti. Rygai rūpėjo Lietuvoje neišsenkami kiekiai žaliavos, ypač vaško ir kailių. Taigi vos tik Mindaugas susitaikė su Livonijos ordinu, rygiečiai išsirūpino sau (1253 m.) prekybos teisę Lietuvoje.

Dviejų metų paliaubos buvo pasirengimas tolimesnei kovai. Su 1259 m. data yra siejama ordinui nauja Mindaugo donacija, kuria kryžiuočiai esą gavę iš karaliaus atskiras sūduvių (jotvingių) sritis, skalvių žemę ir *visus Žemaičius,* išskyrus vyskupui dovanotus plotus. Kaip ten bebuvę, kiekvienu atveju žemaičiai nesidavė geruoju nulenkiami. Paliauboms pasibaigus, jie puolė Kuršą. Kai narsus Kuldingos (Goldingen) komtūras Bernhardas von Haren su gausiu grobiu grįžtantiems žemaičiams Skuodo laukuose pastojo kelią, šie persekiotojus sumušė. Žuvo 33 riteriai. Pradėjus kuršiams trauktis iš kautynių lauko, pagonių laimėjimas buvo didelis, ir jie, dar labiau padrąsinti, greit antru kartu įsiveržė Kuršan. Nors ordinas buvo surinkęs didelę kariuomenę, tačiau rimtai pagonių nepuolė ir leido jiems pasitraukti. Eiliuotinės kronikos autorius aprašinėja, kaip riteriai savo taryboje stengėsi tą neveiklumą išsiaiškinti.

Tų žygių įtakoje jau 1259 m. sukilo žiemgaliai, išvarydami ordino ir Rygos arkivyskupo pastatytus viršininkus. Kai kryžiuočiams nepasisekė paimti žiemgalių pilies Tervetės (į šiaurę nuo Žagarės, jie pasistatė minėtą Dobę, kurią tuoj, sukilėliams talkininkaudami, puolė žemaičiai. Nepasisekus pilies paimti, jie persimetė į pietus prie Georgenburgo ir, pasistatę sau pilį kaimynystėje, iš jos puldinėjo nykstančią ir maisto trūkstančią vokiečių įgulą.

Siekdamas savo padėtį pataisyti nors vienu žymesniu laimėjimu, ordinas suruošė žygį, pasitelkdamas Prūsų ordiną. Maršalas Henrikas Botelis atvedė ne tik riterių, bet ir sąjungininkų kariuomenės iš prūsų kilčių (pamedėnų, sembų, notangų ir varmėnų). Livonijos ordino jėgos buvo dar didesnės. Dalyvavo iš Talino danai, estai, kuršiai; iš Hanzos miestų laivais buvo atvykę pilgrimų. Tai kelių tūkstančių kariuomenei vadovavo 200 ordino riterių. Kai nuo Klaipėdos vokiečių kariuomenė traukė link Georgenburgo, ji patyrė, jog lietuviai su didele jėga (Dusburgas mini 4000) jau siaubė Kuršą. Šv. Margaritos dieną (1260.VII.13) pietiniame Durbės ežero krante įvykęs susirėmimas baigėsi pagonių pergale. Nuo kryžiuočių atsimetę kuršiai juos puolė iš užpakalio, paskui į savo pilis priimdami žemaičių įgulas.

Neskaitant didelių aukų ordino talkininkų, Durbės kautynėse žuvo Burchardas von Hornhausen, maršalas Botelis ir 150 ordino riterių. Nors nėra tiesioginių duomenų, tačiau iš lietuvių pusės Durbės kautynių vadu yra laikomas Vykinto sūnus Treniota. Pats Mindaugas, žinoma, jose nedalyvavo. Jis laikėsi taikos su ordinu iki pat 1261 m. galo. Jeigu Mindaugo vardu žinomas pergamentas iš 1260 m. būtų neabejotinai tikras, išeitų, jog Lietuvos valdovas dar 1260 m. birželio viduryje yra Livonijos ordinui užrašęs visą Lietuvą, jeigu tik jis mirtų be įpėdinių. Dar 1261 m. rugpjūčio 7 d. esą Mindaugas užrašęs ordinui, sutinkant dviem jo sūnum, visą sėlių žemę.

Yra duomenų tačiau spręsti, jog karalius, oficialiai būdamas su ordinu taikoje, jau nuo 1256-1257 m. *slapta* yra rėmęs nenorinčius Livonijos ordinui pasiduoti Žemaičius. Iš Mindaugo taikingų santykių su Treniota po Skuo do ir Durbės kautynių peršasi natūrali išvada, jog jis dar gerokai anksčiau prieš didžiuosius karinius Vykintaičio pasisekimus jau turėjo su Žemaičiais slaptų susitarimų. Sunkioje padėtyje vikriai besisukinėjantį Mindaugą, berods, galima laikyti šituo atžvilgiu *Vytauto* pirmataku, sugebėjusiu slapta žemaičius sukurstyti prieš ordiną.

Iš visų ordino kovų Pabaltijyje iki XV amž. Durbės kautynės, kurios buvo žymiausias lietuvių laimėjimas XIII amž., savo pasėkomis jam buvo pats skaudžiausias smūgis. Amžininkai jas laikė didžiausia ordino katastrofa, nes betarpiškai tuojau prasidėjo didysis prūsų sukilimas (1260-1274 m.), atitraukęs kryžiuočių jėgas nuo Lietuvos.

Kada beveik visos rytų Pabaltijo tautos sukilo, iš pagrindų sudrebėjo ant bedugnės krašto stovinčio ordino galybė. Prūsuose ordinas šiaip taip atsilaikė, dėka vis naujų kryžininkų-pilgrimų būrių, kuriuos sukėlė Romos kurijos skelbiami kryžiaus karai prieš pagonis. Vietinėse gi tautose sporadiškai pabudo solidarumas prieš ateivių jungą. Atskirai kovodami, sukilėlių prūsų vadai (Herkus Mantas, Divanas, Glapas, Linka) tačiau neturėjo pakankamai priemonių įveikti stipriųjų vokiečių ordino tvirtovių, kurių penkios pasiliko Prūsuose nepaimtos.

Lietuvių tautos ateičiai Durbės kautynės turėjo reikšmingų pasėkų. Kadangi Prūsų kryžiuočiai porai dešimtmečių buvo užimti krašto viduje (sukilimas galutinai buvo numalšintas 1274 m.), Traidenio ir jo įpėdinių valdžioje spėjusi sutvirtėti, vėliau per eilę generacijų Lietuva pajėgė sėkmingai vesti įtemptas kovas prieš riterius.

Tuo metu, kai prūsai iš paskutiniųjų kovojo savo didžiąją kovą prieš kryžiuočius, vidaus nesutikimai Lietuvoje (1263-1270 m.) nesudarė šaliai išorinio pavojaus, juo labiau, kad ir Livonijoje buvo sukilusios tautos: estai, kuršiai, žiemgaliai. Kuršas buvo pajungtas tik po 7 metų kovos (1267 m.), o kol žiemgaliai buvo nugalėti, praėjo 30 metų (1290). Į pasidalintą Ceklį ir į Mindaugo užrašytas žemes Žemaičiuose ordinas jau nebegalėjo įkelti kojos.

Tuoj po Durbės pergalės, naudodamiesi kryžiuočių silpna padėtimi, lietuviai tęsė savo žygius Livonijon. Bendradarbiaudami su kuršiais, šiems jie padėjo užimti pilis į vakarus nuo Ventos, kur atsilaikė tik Kuldirga ir Klaipėda. Surinkę savo ir Rygon atvykusių pilgrimų jėgas, Livonijos kryžiuočiai ant Dauguvos kranto prie Lielvardės (Lennewarden) šv. Blažiejaus dieną (1261.II.3) pastojo kelią su gausiu grobiu grįžtantiems lietuviams, bet nesėkmingai. Turėdami Durbės patyrimą, riteriai šį kartą nebesidavė apsupami, ir jų tekrito 10, kai pilgrimų esą žuvę daug. Keliose kronikose Lielvardės kautynės yra atvaizduotos kaip skaudus ordino pralaimėjimas. 1261 m. balandžio 2 d. Livonijos ordino vicemagistras maldavo pagalbos iš Liubeko miesto, skųsdamasis, jog ordinas turėjęs daug nuostolių arkliais, ginklais ir kitokiomis gėrybėmis. Krinta į akį tai, kad Eiliuotinė Livonijos kronika, palyginti, plačiai aprašydama tą pagonių žygį, jau visai atskirai nemini žemaičių, apie kuriuos paprastai viską dešimtimis kartų vis tiksliai pažymėdavo. 1261 m. pradžios (Lielvardės) žygyje ta kronika bendrai terašo apie Lietuvą ir lietuvius (Lettowen), juos įsakmiai paminėdama šešis kartus. Gal tai jau gali būti ženklu, jog kokia nors karinė akcija iš Lietuvos buvo prasidėjusi dar prieš oficialų Mindaugo santykių nutraukimą su Livonijos ordinu.

Pagal Eiliuotinę Livonijos kroniką, Žemaičiai po šito laimėjimo esą siuntę savo pasiuntinius pas Mindaugą ir esą prašę žymųjį karo vadą, kunigą Treniotą, kad tas jų vardu įtikintų Mindaugą vėl grįžti pagonybėn. Yra pagrindo samprotauti, kad Treniota jau anksčiau gyveno Mindaugo dvare. Mindaugo tolimesnei laikysenai Žemaičių ir Livonijos ordino atžvilgiu buvo charakteringa, ką ilguose pokalbiuose, po visos grandinės reikšmingų Žemaičių pergalių prieš Livonijos kryžiuočius, yra „išmintingajam Mindaugui" pasakęs Treniota. Savo pagrindinę kalbą Treniota užbaigė tvirtindamas, jog Livonijos tautos norinčios *sugrįžti* pagonybėn ir *pasiduoti* Mindaugo valdžiai. Matomai sukilusių žiemgalių, kuršių ir ypač prūsų pirmieji didieji pasisekimai darė įspūdžio Lietuvos kunigams. O Treniota savo sėkmingomis pergalėmis prieš ordiną buvo įgijęs jau gana didelės įtakos. Jis sugebėjo pagaliau priversti Mindaugą, kurio su Livonijos magistru dovanomis keitimosi laikotarpis jau buvo pasibaigęs, viešai nutraukti santykius su kryžiuočiais ir įsijungti prieš juos į kovą. Padaręs sąjungą su Aleksandru Nevskiu (Didž. Naugarde), drauge su Treniota, Mindaugas iššygiavo Livonijon ir nesėkmingai puolė Cesio (Wendeno) pilį. Prie žygio nepasisekimo prisidėjo tai, kad iš Naugardo neatėjo laiku prieš kryžiuočius žadėtoji kariuomenė. Livonijos kronistas šaiposi, jog rusai *(Ruzen)* Mindaugui „žadėjo didelę pagalbą", ir „jie labai skubėjo", bet kai jie prie Dorpato (Estijoje) pasirodė, lietuviai jau buvo pakeliui į namus.

(Bus daugiau)

VASARIO 16 GIMNAZIJA

EVANGELIKŲ JAUNIMO RATELIO METINĖ IŠKYLA

Spalio mėn. 13 d. visiems evangelikams moksleiviams ir kviestiesiems svečiams, evangelikų jaunimo ratelio vadovas kunigas Fr. Skėrys suruošė metinę ekskursiją į gražųjį Rothenburgą.

Tai buvo jo 26 ekskursija ir dalyvių skaičiumi didžiausia, iš viso per 100 asmenų.

Norėdamas išreikšti nuoširdų, tolerantišką ir ekumeninį bendradarbiavimą su kitomis jaunimo organizacijomis, kartu keliauti pakvietė skautus, ateitininkus, visus katalikų mokinius, gimnazijos mokinių komitetą, direktorių, mokytojus, tarnautojus, darbininkus, virtuvės personalą ir t.t., vienu žodžiu, visus, kas kruta ir juda Romuvoje.

7.30 val. į gimnazijos kiemą įriedėjo du dideli modernūs autobusai. Iš gimnazijos virtuvės paimtas sausas pietų davinys, kad nereiktų nuvykus į vietą arba pakeliui belstis į tuo metu dažnai uždarytas valgyklų duris. Tas laikas naudingiau panaudojamas geresniam vietovių pažinimui.

8.00 val. autobusai išriedėjo iš Romuvos. Kelionė ilga ir įvairi. Į abu galu apie 450 km: Huettenfeld, Weinheim, Fuerth im Odenwald, Michelstadt, per Odenwaldo miškus ir kalnus, pro Tauberbischofsheimą, Bad Mergentheimą, vadinamą „rezidencijų gatve", o toliau vadinama „romantine gatve" pro Creglingeną į Rothenburgą.

Oras buvo labai geras — iš pat ryto saulė žeme ridinėjosi. Šiais metais Vakarų Vokietijoje ruduo buvo daug gražesnis negu vasara. Pietų Vokietijoje spalio mėn. pradžioje temperatūra dienos metu buvo pakilusi per 30 Celsijaus.

Pirma sustojimo vieta — Michelstadtas. Ten apžiūrėjome originaliausią Vokietijos rotušę, statytą 1484 m. ant medinių stulpų. Pats namas prasideda tik maždaug trijų metrų aukštyje, o apačioje galima vaikščioti. Jame ir dabar turi savo rezidenciją burmistras ir kitos įstaigos. Po rotuše anksčiau vykdavo turgūs. Iš tų dar yra išlikusios svarstyklės ir audeklams spausti mašina. Apžvelgėme trumpai Odenwaldo muziejų šalia rotušės, keletą įdomesnių krautuvių ir pasivaikščiojome pėsčiųjų gatvėmis, stebėjome puikius „Fachwerko" namus, kurie dar gerai išsilaikę. Nibelungen gatve riedėjome tolyn. Neaplenkėm Miltenbergo. Miesto centre pasijutome lyg nukelti į 14-15 šimtmetį. Tik žmonių drabužiai priminė šiuos laikus. Prie Maino upės jau prieš pietus buvo turistų iš įvairiausių vietovių ir kraštų. Lankėmė Miltenbergo pilį. Iš čia atsivėrė puiki panorama į miestą ir į Maino upės slėnį. Maino upė čia daro didelę kilpą. Sustojimo vietoje ir papietavome. Vos tik atidarėme dėžes su iš gimnazijos virtuvės paimtu maistu bematant jos ištuštėjo. Pavalgę išvykome į Rothenburgą.

Rothenburgas yra ant kalno, apie šimtas metrų virš Tauberio upelio. Miestą beveik iš visų pusių apsupa stori mūrai. Rothenburgas yra iki šių dienų išlikęs toks, koks jis buvo viduramžiais. Todėl jame ir dabar nieko neleidžiama pakeisti. Miestas kasdien aplankomas daugybės turistų. Iš Japonijos, Amerikos, Anglijos, Norvegijos ir Pietų Afrikos atvažiavę Vokietijon, būtinai turi pamatyti šį miestą, kuriame, atrodo, laikas yra sustojęs ir 15 šimtmetis užkonservuotas. Rothenburgas turi dabar 12.500 gyventojų, kurie gyvena tvirtovėje ir už jos. Turi 19 viešbučių, 125 restoranų, kavinių, vyninių ir t.t., kurie rūpinasi savo svečiais iš toli ir arti. Tas miestas ir jo gyventojai gyvena tik iš turistų.

Visas miestas apsuptas miesto sienos — tai tvirtovė. Iš autobusų išlipę einame pėsti per miestelį. Jau po kelių žingsnių prieiname pirmą įžymybę, kriminalinį muziejų. Jame galima matyti įrankių, kuriais viduramžiais įtartieji būdavo tardomi, nuteistieji baudžiami. Yra baisių įrankių. Šalia kriminalinio muziejaus yra Švento Jono bažnyčia. Ją aplankę, einame toliau į miesto centrą — į turgavietę. Prie jos yra rotušė ir pastatas, kuriame 1631 metais įvyko dramatiškas atsitikimas. Per Trisdešimties metų karą (1618 - 1648) generolas Tilly buvo užėmęs Rothenburgą ir norėjo jį sunaikinti, kaip ir kitus miestus, kuriuos jis užėmė. Labai prašomas pasigailėti, jis įsakė burmistrui Nuschui išgerti 3¼ litro vyno taurę vienu pakėlimu. Nuschas per 10 minučių išgėrė vyną ir taip miestas išliko nesudegintas. Burmistras Nuschas po savo herojiško žygio miegojo tris dienas ir naktis, o pabudęs dar sveikai gyveno 23 metus ir mirė sulaukęs 80 metų amžiaus. Nuo turgavietės pasukame pilies link. Pusiaukelyje aplankome pranciškonų bažnyčią. Pilies nebėra, matome tik jos likučius. Ji sugriuvo per žemės drebėjimą. Atgal į turgavietę eidami, aplankome Švento Jokūbo bažnyčią, statytą tarp 1373-1484 metų. Joje randame Tilmano Riemenschneiderio Švento Kraujo altorių iš maždaug 1500 m. Altorius yra meniškai išdrožinėtas iš medžio ir labai aukštas. Šitą didžiausią Rothenburgo bažnyčią po reformacijos perėmė evangelikai. Vien bažnyčios išlaikymas dabar kainuoja 250.000 į metus ir todėl imamas įėjimo mokestis.

Norėtųsi aplankyti dar daugiau vietų, nes mieste kiekviename žingsnyje sutinkama istorija, kultūriniai paminklai ir matomas menas, bet laikrodis sako, kad jau laikas važiuoti atgal. Labai gaila, kad čia galėjome pabūti tik tris valandas.

Nuo Rothenburgo pasileidžiame jau autostrada. Kelionė į namus patogi ir greita, bet sutemus jau nebeįspūdinga. Mokiniai nejaučia jokio nuovargio ir galėtų dar toliau su mielu noru keliauti.

Kunigas Fr. Skėrys visiems dėkoja už dalyvavimą ekskursijoje, už gerą elgesį, už drausmę ir punktualumą. Didelę padėką jis išreiškė berniukų bendrabučio padėjėjui mokytojui Viliui Lemkei, mergaičių bendrabučio vedėjai mokytojai Genei Venckuvienei ir jos pavaduotojai mokytojai Livijai Bataitienei-Lipaitei už pagalbą kelionės metu. Neužmiršo padėkoti ir E. Lucienei su virėjomis. Abiem šoferiam buvo irgi išreikšta padėka ir finansinė parama. Jie stebėjosi mokinių gražiu elgesiu, drausmingumu ir punktualumu.

Graži kelionė baigėsi. Ji praplėtė visų ekskursantų akiratį. Visi laimingai sugrįžo linksmi ir patenkinti į gimnazijos valgyklą, kur pavakarieniavo. Visi dėkojo kunigui Fr. Skėriui už tokios labai puikios kelionės suorganizavimą ir pravedimą, o jis džiaugėsi, kad ji gerai pavyko.

Fr. Sk.

JAV GYNYBOS DEPARTAMENTO LEIDINYS

JAV gynybos departamentas atsiuntė Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdybai naują departamento leidinį „Sovietų Sąjungos karinis potencialas 1985-ais metais". Lietuviams leidinys yra įdomus taip pat ir dėl to, kad jo pirmame puslapyje yra įrašyta pastaba „Jungtinės Amerikos V-jos nepripažįsta Lietuvos, Latvijos ir Estijos įjungimo į Sovietų Sąjungą". Iškeliant sovietų ekspansijos politiką leidinyje yra primenama ir Pabaltijo valstybių okupacija.

PREMIJA KOLLEKUI

FRANKFURTE PASIBAIGĖ KNYGŲ MUGĖ

Praeitą savaitę Frankfurte, V. Vokietijoje, baigėsi 37-oji tarptautinė knygų mugė. Tai nuo karo pabaigos kiekvienais metais didelis įvykis šalies kultūriniame gyvenime. Su šita knygų muge yra susijusi ir taikos premijos įteikimas asmeniui, kuris kurioje nors kultūros ar literatūros srityje pasižymi. Šiais metais ta premija buvo suteikta Jeruzalės burmistrui Teddy Kollekui.

Ši knygų mugė Frankfurte vėl pasiekė rekordinius skaičius. Mugėje dalyvavusių skaičius padidėjo 7 proc. ir tuo būdu pasiekė 6598 leidyklas, iš kurių 1783 leidyklos buvo V. Vokietijos. Lygiagrečiai sumažėjo atstovavusių šalių skaičius. Praeitais metais Frankfurto mugėje dalyvavo 92 valstybės, o šiais metais tik 77. Iš viso buvo eksponuojama 320.000 knygų pavadinimų, jų tarpe 92.000 pasirodžiusių pirmą kartą. Knygų rinkoje pamažu mažėja pirmą kartą pasirodžiusių knygų skaičius ir vis didėja jau žinomų knygų platinimas.

Mugėje buvo gvildenama knygos ir kitų mediumų konkurencijos tema. Didžiųjų leidyklų priežiūrų tarybų pareigūnai spaudos konferencijoje pasisakė skaitytojų lygio pakilimo klausimu. Bertelsmano leidyklos susivienijimo vedėjas Ulrich Wechsler pabrėžė, kad kultūrinių įgūdžių vartojimo pasikeitimas JAV-se dažnai turi įtaką ir kitoms Vakarų pasaulio šalims. Apklausinėjant nustatyta, kad JAV maždaug trečdalis visų gyventojų turi sunkumų skaityti knygą. Kalbėtojas pareiškė, kad skaitymas yra gera pratyba smegenims.

Knygų mugėje buvo galima matyti įvairiausių retenybių. Ryšium su Bertelsmano leidyklos įkūrimo 150 metų jubiliejum, buvo pagaminta leksikoteka „Vokietija — portretas vienos tautos". Žymioji Insel leidykla išleido „Henriko Liūto evangeliaro" prabangų faksimilinį leidinį tik vienu tūkstančiu egzempliorių, kurie buvo sunumeruoti. Kiekvienas toks egzempliorius kainuoja 28.000 markių. Ypač stipriai mugėje buvo atstovaujama beletristika. Eksponuojamos beletristinių veikalų serijos vokiečių rašytojų Arno Schmidt ir Ernst Jandl.

Savo populiarumu ypač pasižymėjo neseniai mirusio rašytojo Heinricho Boellio romanas „Moterys prie upės peizažo", o taip pat jo kolegos Siegfriedo Lenzo romanas „Pratybų aikštė" ir taip pat visa eilė žymių knygų kitų amžininkų. Mugėje nebuvo užmiršta parodyti ir senesniųjų autorių knygas. Čia paminėtinos rašytojų Gerhardo Meierio „Baladė prieš snigimą", Ingės Merkel „Paskutinis trimitas".

Žinoma, čia tik maža dalelė išvardytų knygų, kurias lankytojas galėjo apžiūrėti stenduose. Pasikalbėjimuose buvo konstatuota, kad pasaulyje knygų skaitymas nėra visų žmonių užsiėmimas. Dažniausiai tik mažuma, kuri reguliariai skaito knygas, nes pasiūla televizijoje yra plati ir visokeriopa. Vis didesnė reikšmė tenka ir mokslinio turinio knygai.

Keletą žodžių apie Teddy Kolleką. Jis gimė 1911 m. Vienoje, baigė tenai ir mokyklą, iki 1934 m. ten ir gyveno. Jau jaunystėje pasižymėjo organizaciniais gabumais. Antrojo pasaulinio karo metu išgelbėjo daug jaunuolių iš koncentracinių lagerių ir padėjo jiems išvykti į Angliją, o iš tenai į Palestiną. Įsikūrus Izraelio valstybei, Kollekas 1952-1962 m. vadovavo Ben-guriono kanceliarijai. Jeruzalės miesto burmistro pareigas perėmė 1965 m., kurias eina dar ir dabar. Po Jeruzalės prijungimo 1967 m., jis tapo ypač populiarus ir arabiškai kalbančių gyventojų tarpe. Kollekas premiją gavo ne tik už tai, kad jis rašė apie taiką („Maldininkai Šventojoje Žemėje", autobiografija „Mano gyvenimas Jeruzalei"), bet taip pat išlaiko taiką esamose aplinkybėse. Jam dėkojama, kad miestas nepasidarė nei Belfastu, nei Beirutu ar Berlynu. Nežiūrint visų kivirčų tarp arabų ir žydų Jeruzalėje, jam pasisekė miestą padaryti „taikos miestu". Jam pasisekė apytikriai išlaikyti taiką tarp musulmonų, žydų ir krikščionių. Tuo pačiu burmistras rūpinasi, kad Jeruzalė nepasidarytų muziejum ar per dideliu didmiesčiu. Mieste dabar gyvena 450.000 žmonių. Burmistrui pataria miesto plėtimosi klausimais ekspertai iš 25 šalių. Mieste vyksta turtingas kultūrinis gyvenimas. Jame yra apie 200 parkų ir sodų ir labai daug gėlių.

Apskritai teigiama, kad Teddy Kollekas yra biblijinio masto asmenybė, kuri sugeba laviruoti tarp skirtingiausių gyventojų grupių šventajame mieste.

jk

Didžiausia Lenino statula

Tarybų Sąjungoje netrūksta statulų tarybinės valstybės įkūrėjo Vladimiro Iljičiaus Lenino garbei, bet nusistebėjimą kelia tas faktas, kad iki šiol Maskvoje nebuvo pastatyta monumentalesnė Lenino statula. Dabar nuspręsta šį trūkumą ištaisyti. Skulptorius Levas Kerbelis, kuris pirmą kartą Lenino paveikslą nupiešė dar būdamas šešerių metų amžiaus, ištisus 20 metų dirbo prie didžiulės, aštuonių metrų aukščio, bronzinės Lenino statulos, kuri stovės ant 20 metrų aukščio granitinio pjedestalo. Šis projektas taps tarybinės meno mokyklos, persunktos politine mintimi, arba Lenino žodžiais tariant, „monumentaliosios propagandos" aukščiausia išraiška ir apvainikuos tarybinių meno darbuotojų pasiekimus.

Lenino statula kartu su kitomis keturiolikos revoliucionierių skulptūromis, stovinčiomis ant didžiulės vienalytės granito plokštės, sudarys memorialinio komplekso Spalio aikštėje, netoli Kremliaus, centrinę ašį. Paminklas bus atidengtas šių metų lapkričio 7 dieną, per Spalio revoliucijos minėjimo šventę.

1934 metais Jozefas Stalinas įsakė susprogdinti Maskvos katedrą ir jos vietoje pastatyti 300 metrų aukščio piramidę, ant kurios viršūnės turėjo stovėti Lenino statula. Šiame milžiniškame panteone turėjo įsikurti tarybinė vyriausybė, bet paaiškėjus, kad gruntas buvo pernelyg minkštas tokiam aukštam pastatui, teko atsisakyti šio grandiozinio projekto, o kad užpildžius atsiradusią didžiulę duobę, jos vietoje buvo nutarta įrengti plaukimo baseiną, kuris dar ir dabar tebeveikia.

Skulptorius Kerbelis, Socialistinio darbo didvyris ir žinomas monumentaliosios dailės kūrėjas, yra žydas, aktyviai dalyvaująs antisionistiniame judėjime, kurį 1983 metais įkūrė žinomi tarybiniai žydai. Šį judėjimą smerkia Vakarai, vadindami jį priešiškos Izraeliui politikos ir laikysenos išraiška. Kerbelio pirmasis žymesnis darbas buvo revoliucinio poeto Vladimiro Majakovskio skulptūra, po jos sekusieji jo darbai pasižymėjo dar didesne menine jėga bei monumentalizmu.

Užsienio žurnalisto, apsilankiusio erdvioje Kerbelio darbo studijoje, dėmesį patraukė ant sienų iškabinėtos fotografijos, kuriose buvo galima matyti Kerbelį besikalbant su daugeliu žymių žmonių, pvz., kaip su Kubos vadovu Fideliu Kastro ir mirusiu Tarybų Sąjungos Komunistų partijos Generaliniu Sekretoriumi Konstantinu Černenka. Kerbelis žurnalistui pareiškė, kad jo naujausias projektas Spalio aikštėje, kuriam jis nepagailėjo nei jėgų nei laiko, bus žymiausias ir stambiausias jo kūrybinis darbas.

Net penkių tankų prireikė, kad išplėšus iš kasyklos Ukrainoje 400 tonų sveriantį granito luitą, bet vargais negalais jis buvo atgabentas į Maskvą ir dabar, apdengtas audeklu bei saugomas sargybinių, paminklo pjedestalas jau stovi Spalio aikštėje. Memorialinio komplekso atidarymo ceremonija, į kurią susirinks įžymūs Tarybų Sąjungos ir kitų šalių veikėjai, kaip buvo minėta, įvyks lapkričio septintą. Būsimos iškilmės savo grandioziškumu turbūt nenusileis paminklo aukščiui ir dar kartą pademonstruos „tarybinės liaudies šventai saugomą Lenino atminimą ir atsidavimą jo reikalui". Kągi dar būtų galima pridėti prie šio retorikos deimančiuko? — belieka sušukti „Valio!" ir pasiskolinus iš tarybinio trafaretinio-plakatinio žodžių lobyno dar vieną frazę, palinkėti sėkmės įgyvendinant „šviesiausią visos žmonijos svajonę — komunizmą".

Visgirda

NUTEISTAS ESTŲ PASTORIUS

Šveicarijos dienraštis NEUE ZUERCHER ZEITUNG (X.16) pranešė, kad spalio 5 d. sovietų teismas Taline nuteisė liuteronų pastorių Harri Moetsnik trejiems metams griežto režimo darbo stovyklos už „agitaciją ir antisovietinę propagandą".

57 metų amžiaus pastorius teisme tarp kitko pareiškęs:

„Užsienio valstybės pavergė mūsų kraštą ir tautą... atėmė iš žmonių jų natūralią teisę, liaudžiai judėjimo laisvę, teisę pasirinkti sau gyvenamą vietą, uždraudė praktikuoti senas tradicijas".

KGB įsakymu, nuo 1984 m. lapkričio 16 d. kun. Moetsnikui buvo uždrausta eiti pastoriaus pareigas. Dėl to jis buvo parašęs skundą Talino liuteronų arkivyskupui Edgar Harkui ir KGB viršininkui Karlui Korletainen.

NOBELIO LITERATŪROS PREMIJOS LAUREATAS

72 metų amžiaus prancūzas rašytojas Claude Simon yra šių metų Nobelio literatūros premijos laureatas. Aukštasis atžymėjimas jam buvo suteiktas už visą jo literatūrinę kūrybą, kurioje su dideliu įžvalgumu aprašoma dabartinių laikų žmogaus buitis. Savo pirmąjį romaną Claude Simon parašė 1941 metais, būdamas 33 metų amžiaus. 1981 metais jis išleido romaną „Les Georgiques", kuris yra laikomas jo šedevru. Yra laimėjęs kelias garsias prancūzų literatūrines premijas.

Skaitytojų laiškai

KAS SKAITO RAŠO — DUONOS NEPRAŠO!

Kas iš mūsų, Lietuvoje gimusių žmonių, to posakio nežino, tas turbūt visą laiką gyveno mėnulyje ar kitoje planetoje, kur nėra laikraščių bei knygų. Buvau Frankfurto internacionaliniam knygų eksponavime (knygų rinkoje). Kas dešimt minučių V. Vokietijoje išeina nauja knyga. Knygų skaitymo bei platinimo organizacija džiaugiasi pasiektais laimėjimais. Deja, man ašaros byra, kai aš apie savo šeimą pagalvoju: ji ligi pat pabaigos sėdėjo prie televizijos. Mano pasiūlymus ji atmetė ir galop džiaugiasi išsiskyrusi. Ką padarysi laisvam žmogui laisvėje? Tačiau vis dėlto yra žmonių, kurie ir „popieriukams" laiko atranda. Šiandieną kalbėjausi su vienu tautiečiu ir tautiete. Kalbinau užsisakyti „Europos Lietuvį". Atsakė, girdi, darbininkams nereikia baltų rankų, o spaudos darbuotojai geriau turi už darbininkus. Nieko nesakiau, nes žinau, kad taip jau gerai laikraštininkams nėra. Tuo labiau, kad jie savo laisvalaikį skiria spaudai ir aukojasi visuomenei. Dėl mažo skaitytojų skaičiaus ir laikraštis nepigus. Gal patys esame kalti. Pagalvokime! Kas galvoja tiems geriau. Negalvojant, sukalkėja protas ir viskas pasidaro nesvarbu. Tokioje stadijoje pagyvenę tautiečiai, greitai pajunta gyvenimo tuštumą. Jie vėl sugrįžta į tautinį kelią. Gal ir su manimi panašiai buvo. Nesu turtingas žmogus, bet savus reikia palaikyti. Kas savų nepalaiko — nėra lietuvis ir gal juo nebuvo. Aš pažįstu daugelį tautiečių, kurie pasiturinčiai gyvena, bet kai apie spaudą užsimenu, mane jie visaip išvadina... Daugelis išeivių žino, kad tik laukiniai žmonės spaudos neskaito. Taip pat jie žino, kad ir vienas lietuvis yra LIETUVA! Tai padėkime laikraštininkams ir eikime tuo pačiu keliu į laisvę, lietuviškai kalbėdami bei lietuvišką spaudą skaitydami!

Drąsa nugalėjo

Jau trečiame pradžios mokyklos skyriuje pradėjau rašyti į laikraščius. Tuo metu mokyt. Kazlauskas man padėjo. Jis tada vedė Svilių kaimo pr. mokyklą.

Kai Lietuvą užplūdo rusai, mokytoją Kazlauską išvežė į Sibirą. Jis nesugrįžo. Dingo be žinios...

Aš toliau rašiau. Bandžiau ir eilėraščius kurti. Keli buvo įvairiuose laikraščiuose išspausdinti. Net Vilniaus mieste!

Mano tėvas sakė: „...matai, koks paršas!" Bet jo akys džiaugsmu liepsnojo. Jis tik iš maldaknygės mokėjo skaityti. Motina visiškai buvo beraštė.

Mane, kaipo pirmą vaiką, motina labai mylėjo. Leido rašyti. Aš apie viską rašiau. Ypatingai apie negeroves. Net to laiko partiją užgriebiau.

Vieną dieną, kai aš sode gulėjau ir mokslo knygas skaičiau, atėjo jaunas vyras ir paklausė, ar aš esu I.Š. Nesvyruodamas prisipažinau. Jis parodė mano rankraščius ir pagyrė už drąsą. Girdi, dar esi jaunas, tai šįkart dovanoju, bet vėliau gali kitaip būti!

Aš rašiau visur. Taip, kaip mokėjau. Daugelis korespondencijų negrįždavo ir nebuvo spausdinamos.

Kai partijos paklausiau, kodėl nespausdina, atsakė, kad darau daug klaidų. Jeigu partijos nekritikuočiau ir neičiau į bažnyčią, tapčiau tikru korespondentu ir net nemokamai gerą mokslą gaučiau.

Po karo, pats lavinausi ir rašiau į Amerikos laikraščius.

Lietuviški laikraščiai mane pagyrė, kad drąsiai rašau.

Aišku, kad iš rašymų aš nepragyvenu, bet visuomet rašau ir džiaugiuosi išspausdintu žodžiu. Toks jau mano gyvenimas. Ir būtų gerai, kad ir mano draugai (spaudos) nenustotų Laisvės vilties taip, kaip žydai tikėjo Jeruzale. Šiandieną jie turi ne tik Jeruzale, bet ir visą valstybę...

Net Jeruzalės miesto burmistras Kollek (Wien) gavo V. Vokietijos knygų premiją. Tuos pinigus jis nori paaukoti tautų draugystei.

Taip, drąsumas nugali! Ir nugalės! Tik rašykime! Tikėkime! Laisvės pilim!

Ignas Šmigelskis

PLAUČIAMS

Darbininkas, radęs savo algos paketėly penkių dolerių trūkumą, kreipėsi į fabriko kasininkę:

— Žiūrėkit, čia mano algos lapelis — trūksta penkių dolerių!

Patikrinusi algų knygą, kasininkė tarė:

— Matot, praėjusią savaitę mes permokėjom jums penkiais doleriais, ir jūs nesiskundėt.

— Už vieną klaidą aš galiu jums atleisti, bet už dvi iš eilės — niekada! — reikalavo pinigų darbininkas.

***

Komikas Bob Hope, grįžęs iš Londono Amerikon, pasakojo:

— Dabar Londonas tikrai pasikeitęs! Yra tokių restoranų, kuriuose po atviru dangum galima jaukiai papietauti. Viename tokių valgiau aš sriubą visą valandą, nes lijo...

***

Turistas Amerikoje, nuvykęs į indėnų rezervatą, nusipirko suvenyrinę taikos pypkę, kurią puošė kažkoks įdomus įrašas. Nesuprasdamas, ką jis reiškia, paprašė vieno senesnio indėno perskaityti ir išversti.

Pasižiūrėjęs, indėnas išvertė: „Rūkymas gali pakenkti jūsų sveikatai!"

***

Vyrukas, prašydamas gražios merginos rankos, pažymėjo, kad jo turtingasis tėvas yra jau 103 metų amžiaus.

Nustebusi, mergina tarė:

— Leisk man porą savaičių apsisvarstyti...

Po dviejų savaičių mergina buvo jo pamotė.

***

Žmona sako vyrui:

— Brangusis, ar tu mane mylėsi ir tada, kai mano plaukai bus žili?

— Žinoma! Koks skirtumas? Mylėjau, kai buvai brunetė, mylėjau, kai buvai blondinė... Argi žila spalva negraži?

Europos LIETUVIS

LITHUANIAN WEEKLY

Printed and Published in Gt. Britain by the Lithuanian House Ltd.
2 Ladbroke Gardens, London W11 2PT.
Tel. 01-727 2470

Registered as a Newspaper at the Post Office.

Leidžia D. Britanijos Lietuvių Sąjunga ir Lietuvių Namų Akc. Bendrovė.

Prenumeratos kaina metams 16 svarų, pusei metų 8 sv. Užsienyje 17 sv. Į užsienį „E.L." yra siunčiamas oro paštu.

Vienoj skilty įdėto skelbimo kaina 6.00 sv. už colį. Didesni skelbimai atitinkamai brangiau.

Už laikraštyje kieno nors spausdinamųjų skelbimų turinį nei leidėjai, nei redakcija nesiima atsakomybės.

Redaguoja redakcinis kolektyvas.

Redakcija rankraščius taiso ir trumpina savo nuožiūra.

Nepanaudoti rankraščiai, jei iš anksto dėl to nesusitarta, negrąžinami.

Atspausdinti straipsniai išreiškia autorių, ne būtinai redakcijos ar leidėjo nuomonę.

Kronika

KAS—KADA —KUR

Jaunimo laužas Nottinghame — lapkričio 2 d.

Pabaltiečių Namai Prancūzijoje — atidaryti kovo 29 d. Visi kviečiami apsilankyti. Informacijas teikia Mrs. Jolanta Vaičaitytė-Goutt. Adresas: Baltic House, 1 rue de la Prairie, 94500 Champigny-sur-Marne, France. Tel. 1-881-52-22.

Kalėdinis bazaras Londone — lapkričio 23 d., 11 — 20 val., Latvių Namuose, 72, Queensborough Terrace, Bayswater, W.2. Rengia Pabaltijo tautų moterys.

Poezijos ir literatūros vakaras — lapkričio 16 d., Wolverhamptone, Stafford Rd. Oxley. Rengia DBLK Bendrija ir Šiluvos" Mot. D-ja.

FILMAS APIE SIMĄ KUDIRKĄ

Lapkričio 8 d., penktadienį, 11.10 val. ryto, BBC-1 televizijos stotis rodys filmą „Simas Kudirka".

Londonas

KAPŲ LANKYMAS

Lapkričio 3 d., sekmadienį, bus bendrai lankomi kapai Šv. Patriko kapinėse Leytonstone, 3 val. Artimiausia požeminė stotis — Central line Leyton.

I SKYRIAUS SUSIRINKIMAS

DBLS Londono Pirmojo skyriaus susirinkimas įvyks lapkričio mėnesio 2 d. (šeštadienį), 5 v.v., Lietuvių bažnyčios svetainėje, 21 The Oval, Hackney Road, London E.2.

JAUNIMAS RENGIA VI-JO DEŠIMTMEČIO VAKARĄ

Šeštadienį, lapkričio 9 d., 8 val. vakaro, Sporto ir Socialinio klubo patalpose, rengiamas jaunimo šokių vakaras, kuriame bus prisimintas šeštojo dešimtmečio apsirengimas. „Private Circuit" orkestras gros to laiko populiarias melodijas.

Veiks užkandžių baras. Įėjimas 2 svarai.

Pelnas skiriamas „Lithuanian Victoria" futbolo komandai.

Visi kviečiami dalyvauti, o labiausiai laukiamas jaunimas.

PALAIDOTA E. ŽUKIENĖ

Spalio 12 d. St. Joseph's Hospice, Mare St., London, E.8., staiga mirė Eugenija Žukienė. Dieną prieš tai ligoninę lankė princesė Diana, velionė jautėsi gerai ir turėjo progą su princese pakalbėti.

Eugenija Žukienė buvo gimusi 1924 m. netoli Marijampolės. Paliko Lietuvą pirmosios Sovietų okupacijos metu, 1940 m. Gyveno Vokietijoje, o 1952 m. persikėlė nuolatiniam apsigyvenimui į Didž. Britaniją. Atvykusi į Londoną priėmė katalikų tikėjimą, anksčiau buvo evangelikė, ištekėjo už Vacio Žuko.

Prisiminsime ją kaip kuklią, ramaus būdo, sugyvenamą ir draugišką asmenybę, prisiminsime kaip tobulą motiną ir žmoną.

Laidotuvių pamaldos įvyko Londono lietuvių bažnyčioje, šv. Mišias atnašavo kun. J. Sakevičius, giedojo J. Černis ir Londono moterų choro choristės.

Kūnas buvo sudegintas The City of London Cemetery and Crematorium, Manor Park, London, E12 5DQ.

Pažįstamų ir londoniškių vardu atsisveikino su velione Z. Juras.

NUOŠIRDI PADĖKA

Mūsų skausmo ir liūdesio valandoje, mirus mūsų mielai žmonai ir mamytei

Eugenijai Žukienei,

nuoširdžiai dėkojame visiems, kurie dalyvavo laidotuvėse, užprašė šv. Mišias už jos vėlę, atsiuntė gėles, pareiškė užuojautą.

Liūdintys: vyras Vacys, sūnus Viktoras

Nottinghamas

TARPTAUTINIS ŠOKIŲ VAKARAS

Pavergtųjų tautų Nottinghamo skyrius lapkričio mėn. 8-tą dieną, White Eagle Club, Pelham Rd., Nottingham, rengia **Tarptautinį Šokių Vakarą.**

Pelnas bus skiriamas Pavergtųjų Tautų veiklai.

DBLS Nottinghamo skyrius kviečia visus lietuvius į šį šokių vakarą.

HAMBURGO „GINTARAS"

Pirmas iš dešinės — akordeonistas Ričar das Baliulis, o ketvirta — jo žmona, šokių vedėja Elena Baliulienė.

IRO likvidavus Vokietijoje, kiek daugiau lietuvių susitelkė Hamburge. O 1960 m. iš Lietuvos repatrijavus vokiečių kilmės ir mišrias lietuvių šeimas, padaugėjo lietuvių skaičius Hamburge. Tuoj buvo atgaivintas tautinių šokių ratelis, kuriam vadovavo Leonas Narkus. Deja, jis neilgai gyvavo, nes šokėjai pasklido po plačią Vokietiją arba atsisakė nuo lietuviškos veiklos.

Bet jau vėl 1965 m. Hamburgo lietuvių moterų klubas sudarė tautinių šokių grupę, kurioje dalyvavo beveik išimtinai vien moterys, kai kurios net vyresnio amžiaus.

Šis tautinių šokių moterų klubo ratelis šoko tol, kol 1984 m., Edith Mašidlauskaitės-Behrens, Elenos ir Ričardo Baliulių iniciatyva, buvo sujungtas vien jaunimo tautinių šokių stiprus kolektyvas (žiūr. fotonuotrauką). Jis šoka ne tik lietuviams įvairių minėjimų progomis, bet yra mielai kviečiamas ir vokiečių. Jau šoko vokiečiams Gewerschaft namuose, Reinbek, Luebeck Rothe Haus, Neustadt i.H. ir kitur. Buvo nuvykęs į Paryžių — į Baltų namų atidarymą.

O šiemet spalio 12 d., Hamburgo moterų klubo pirmininkės T. Lipšienės iniciatyva, savo programa užpildė vokiečių parapijos „Maria Gruen" — Blankenese meninį vakarą. Čia jie pašoko: Kepurinę, Subatėlę, Šustą, Lenciūgėlį, Pas močiutę augau, Gyvatarą ir kt.

Be to, susidarė ir choras, kuris padainavo: Pas močiutę augau, Baltos burės plaka, Subatos vakarėlį, Kai aš turėjau kaime mergelę, Šalia kelio vieškelėlio gyveno šaltyšius. Ne tik sudainavo, bet ir suvaidino.

Tarpais buvo atlikti dailieji skaitymai kaip: Donelaičio Rudens gėrybės, V. Karaliaus Vienintelė diena. Skaitė vokiškai T. Lipšienė. Kuršių Neringos legendą „Neringa" vokiškai skaitė Mozūraitienė.

Didžiulė parapijos salė buvo perpildyta dalyviais, kurie priėmė programą karštais ir ilgais plojimais, stebėjos, ką tie lietuviai gali padaryti.

Programą pranešinėjo ir dalykų apibūdinimą vokiškai atliko Mozūraitienė.

Hamburgo lietuvių tautinių šokių vadovė yra Elena Baliulienė, o tautiniams šokiams groja Ričardas Baliulis, kuris jau 25 metus visada groja tautiniams šokiams.

Po meninės programos buvo šokiai ir pasivaišinimas. Ypač mūsų moterys nustebino vokiečius lietuvišku kugeliu. Bendras pasilinksminimas užsitęsė iki vėlyvos nakties.

I. Sragauskis

∴

MUENCHENAS

Visuotinis metinis Muencheno LB Apylinkės susirinkimas įvyks gruodžio 7 d., 16 val. „Susitikimo namuose". Iždininkas J. Jurkonis prašo su juo atsiskaityti už solidarumo mokestį ir įnašą Vasario 16-sios Gimnazijai.

Gydytojas Rudolfas Landas, atlikęs stažą Vilniuje, ligoninėje, rugsėjo pradžioje grįžo į Muencheną ir ieško vietos tolimesniam darbui kokioj nors netolimoj ligoninėj.

Birutė Šyvokaitė liepos gale įsigijo baltistikos magistro laipsnį. Bet ji žada tęsti toliau vokiečių kalbos dėstymo užsieniečiams studijas.

Iš Frankfurto į Muencheno Marylando universitetą atvyko studijuoti Paulius Mickus, kuris tuoj pat įsijungė į jaunimo grupę „Ratuką".

Jaunimo susitikimas Stoke-on-Trente

Spalio 19 d. Stoke-on-Trent lankėsi DBLJS-gos atstovai R. Juozelskis ir G. Jakimavičius iš Nottinghamo, R. Puodžiūnaitė, A. Kuliukas ir V. Puodžiūnas iš Londono. Jų tikslas buvo susitikti su vietiniu lietuvišku jaunimu, pasiinformuoti ir ištirti lietuviškos veiklos galimybes. Heath svetainėje juos pasitiko DBLS-gos Stoke-on-Trent skyriaus pirmininkė Irena Andruškevičiūtė, I. Dargytė ir A. Dargis. Prie vaišių jaunieji svečiai ir šeimininkai sutarė sekančią dienos darbotvarkę: 2 val. susirinkti Lietuviškos skaityklos patalpose ir išstatyti DBLJS-gos veiklos parodėlę; 3.30 val. susirinkusius painformuoti apie jaunimo veiklą šiame krašte ir laisvame pasaulyje.

Po diskusijų ir po vakarienės B. ir B. Puodžiūnų namuose, buvo sutarta visiems susitikti Marsh Head aludėje, kurion pakviesti ir vyresnieji Stoke-on-Trent lietuviai.

PARODĖLĖ

Prieš aštuonerius metus Cartwright namuose, Hanlėje, įvyko pirmasis jaunimo seminaras Anglijoje. Tada daug jaunimo suvažiavo, dar daugiau pažadų ateičiai jie paliko, kai išvažiavo.

DBLJS-gos veiklos parodėlė dėstėsi greitai, spontaniškai. Ant keleto stalų buvo išdėliota spauda liečianti lietuvių visuomenę, ypatingai jaunuomenę išeivijoje.

Storos bylos ir albumai chronologiniu įvykių montažu liudijo apie Jaunimo Sąjungos atliktus darbus vietinėje ir tarptautinėje veiklos arenoje.

— Ši medžiaga bus panaudota būsimoje informacijų tarnyboje — pareiškė R. Puodžiūnaitė.

Pastebėjau daug įdomių nuotraukų, padarytų Taikos ir Laisvės Žygio metu. Būtų buvę naudinga, bent keliomis papuošti „Europos Lietuvį".

Ant kitų stalų G. Jakimavičius išdėstė Jaunimo Sąjungos kraitį. Tai įvairios etiketės, pašto ženklai, ženkliukai, raktų rinkės ir patriotiniais šūkiais antspauduoti sportiniai marškinėliai. Šiuos daiktelius norintieji galėjo nusipirkti.

— Nesame beturčiai, bet būsimasis jaunimo kongresas Australijoje pareikalaus daug lėšų. Užtai ir kaupiame peną prie pe no — paaiškino G. Jakimavičius.

POLITINIS PADARAS

Pašnekesį pradėjo R. Juozelskis. Jis trumpai, bet taikliai išdėstė susirinkusiems atsilankymo tikslą. Jis siūlo šio krašto jaunimui tėvų ir vyresniųjų lietuviškos kultūros išlaikymo pastangas tęsti išeivijoje. Jam rūpi tarpusavio ryšių palaikymas ir bendradarbiavimas. Šie du motyvai, jo manymu, turėtų būti kelrodžiu lietuviško jaunimo ateities veiklai.

A. Kuliukas aiškino, kad lietuvis išeivijoje, būtų jis organizuotas ar ne, yra politinis padaras. Mat praeities įvykiai jį tokiu būti privertė. Jis sako, jeigu žinai, kad brolis, nors ir nekaltas, yra laikomas kalėjime, — nesėdėsi gi nieko neveikdamas. Lietuviai išeiviai yra tokioje padėtyje. Broliai ir seserys be kaltės yra kalinami savoje Tėvynėje. Todėl mūsų pareiga yra jiems padėti, kuo ir kaip kas galime.

„LYNES"

Kriaučeliūno premijos laureatas V. Puodžiūnas yra jaunimo laikraščio „Lynes" redaktorius. Jo teigimu „Lynese", lyg veidrodyje, atsispindi jaunimo įvairiašakė veikla. Jame chronologuojami svarbesnieji įvykiai tiek vietinio, tiek kitų kraštų jaunimo gyvenime. Nors „Lynes" yra leidžiamos anglų kalba, didelis dėmesys yra skiriamas lituanistikai ir minimos tautinės ir valstybinės šventės. Be to, „Lynes" yra forumas, kuriame pasisakoma įvairiais klausimais.

TUŠČIAS NAMAS

Diskusijose dalyvavo V. Kalusevičius, R. Puodžiūnas ir kiti. Buvo įdomu išgirsti Dean ir Jayne nuomones. Jos yra anglaitės, kurios domisi lietuviška veikla Anglijoje.

Šis vos kelių valandų susitikimas pareikalavo daug DBLJS-gos narių pastangų. Darbu prisidėjo ir Stoke-on-Trent skyriaus valdyba. Tačiau daugumos narių pritarimo šis susitikimas nesusilaukė. Stoke-on-Trent ir apylinkėse priskaitoma daugiau kaip 20 jaunuolių. Jiems iš anksto buvo pasiųsta verbavimo medžiagos byla. Jie buvo pakartotinai kviečiami telefonu. Nepaisant to, vos dalis jaunuolių ir dar mažesnė senesniųjų atsilankė į susitikimą.

Buvo ir gražių pavyzdžių. Susitikime dalyvavo visa Puodžiūnų šeima: trys sūnūs, dukra ir tėvai. Tą šeštadienį jų namas buvo tuščias.

VAL

PADĖKA

DBLS-gos Stoke-on-Trent skyriaus nariams B. ir B. Puodžiūnams ir O. ir P. Vencaičiams, kurie globojo jaunuolius svečius jų viešnagės metu, nuoširdžiausiai dėkojame.

Skyriaus Valdyba

PAMALDOS

Nottinghame — Visuos Šventuos, lapkričio 1 d., 8.30 v. ryto, Aušros vartuose.

Nottinghame — Vėlinėse, lapkričio 2 d., 17.30 v., trejos mišios, gedulingi mišparai Aušros vartuose ir po to jaunimas rengia laužą su programa visiems.

Nottinghame — lapkričio 3 d., 11.15 v., Aušros vartuose. Po to lankymas liet. kapinių specialiu autobusu.

Gloucesteryje — lapkričio 9 d., 12 v., Šv. Petre.

Stroude — lapkričio 9 d., 17 v., Beeches Green.

Nottinghame — lapkričio 10 d., 11.15 v. Aušros vartuose.

Corbyje — lapkričio 10 d., 14 v., Šv. Patrike.

Wolverhamptone — lapkričio 16 d., **Aušros vartų Marijos Šventėj,** 17.30 v., Švč. Trejybėj (lenkų bažnyčioj), Stafford Rd. Po to, klube **Literatūrinė** programa.

Nottinghame — lapkričio 17 d., 11.15 v., **Aušros vartų Mariją minint** Židinyje.

Derbyje — lapkričio 17 d., 14 v., Bridge Gate.

Bradforde — lapkričio 3 d., 12.30 val.

Eccles — lapkričio 10 d., 12.15 val.

Leigh — lapkričio 17 d., 4.30 val.

Manchesteryje — lapkričio 24 d., 12.30 val.

ROŽINIS

Rožinis — 2 lapkričio, 5 val. p.p., prie Švč. Sakramento, 24-26 Meriadale Rd. Chapel Ash, Wolverhampton.

Vieta pasiekiama iš miesto centro autobusais Nr. 513 ar 514. Važiuoti iki Eye Infirmary.

Vėlinės — melsimės už nukankintus mūsų kunigus ir mirusius tautiečius, kovojusius Lietuvoje už tautos laisvę.

Prašau tą dieną jungtis su mumis į bendrą maldą.

N. Narbutienė

PASAULYJE

— Lapkričio 4-5 d. JAV užs. reik. min. Shultzas vyks į Maskvą pasimatyti su Gorbačiovu ir Ševardnadze ir išsiaiškinti kai kurių klausimų prieš prez. Reagano susitikimą su Gorbačiovu Ženevoje.

— Praėjusį šeštadienį apie 80 tūkstančių CND demonstruotojų sugulė Londono Hyde Parke, vaizduodami branduolinės bombos sprogimą D. Britanijos sostinėje.

— Jaunas rusų jūrininkas šoko iš laivo į Missisippi upę, bandydamas pabėgti, bet, nesuprasdami jo kalbos, amerikiečių pareigūnai grąžino jį į laivą.

— Libijos diktatorius plk. Gaddafi, viešėdamas Maskvoje pareiškė, kad jis siekia prisijungti visą Čado respubliką. Libijos karinės pajėgos ligšiol yra okupavusios 20.000 kvadratinių mylių Čado žemių.

— Britų delegacija Europos Kultūros Forume, kuris vyko Budapešte, pareiškė protestą Vengrijos vyriausybei, kad ji uždraudė žmogaus teisių grupei viešai surengti kultūros simpoziumą Interkontinental viešbutyje. Simpoziumas buvo surengtas privačiame bute.

— Tasso agentūra paskyrė savo korespondentą į stalininę Albaniją. Diplomatiniai santykiai buvo nutraukti 1961 metais.

— Rytų Vokietija paskelbė pašalinimą 3.787 narių iš komunistų partijos, kuriai šiuo metu priklauso daugiau kaip 2 mil. 200 tūkstančių.

— Sovietų Prekybos Delegacijos Ekonomikos departamento Londone vedėjo žmona Larisa Dolgorukova praėjusią savaitę atvyko į teismą. Ji kaltinama už pasisavinimą drabužių Londono Marks and Spencer krautuvėje ir bandymą gauti pinigus, grąžinant juos atgal.

Manchesteris

KLUBO NARIŲ BALIUS

Spalio 5 d. M. lietuvių klubas turėjo metinį savo narių pobūvį-balių, kuriame dalyvavo 63 žmonės.

Pobūvį atidarė klubo pirm. A. Podvoiskis, stalų palaiminimo maldą sukalbėjo A. Jakimavičius. Šeimininkėmis buvo K. Verbickienė, M. Miliauskienė, E. Pupelienė-Conrad ir S. Keturakienė.

Kalbų nebuvo. Pasitaikė, kad savo gimtadienį šventė Vytas Šiaučiulis. Jam sugiedojo Ilgiausių metų. Vakaras praėjo pakilioje nuotaikoje, šauniai skambant lietuviškai dainai.

Klubas, nugalėdamas sunkumus, žengia į ateitį.

POVILO PODVOISKIO IŠLEISTUVĖS

Spalio 13 d. M. lietuvių klube buvo surengtos P. Podvoiskio išleistuvės į L. Sodybą vedėjo pareigoms. Jis anksčiau buvo klubo valdybos nariu, sekretorium, pirmininku, o dabar yra klubo patikėtiniu — Trustee. Atsilankiusieji, kurių buvo 23, prie bendro stalo pasivaišino ir pasidalijo mintimis apie Sodybos reikalus ir išvykstančiajam palinkėjo sėkmės naujose pareigose. Iki išvykimo dirbo buhalteriu.

Spalio 14 d. klube savo gimtadienį šventė klubo pirm. A. Podvoiskis.

Boltonas

SKYRIAUS VEIKLA

Spalio 4 d. boltoniečiai buvo susirinkę aptarti savo einamųjų reikalų. Bradfordo lietuvių vizitas buvo aptartas ir skyriaus pirmininkas visiems priminė apie ateinančius metinius šokius ir kad laikas atėjo pasiskirstyti vakaro pareigomis ir šeimininkėms susitarti dėl maisto pagaminimo.

H. Silius padarė pranešimą apie skyriaus kasos stovį ir davė pasiūlymus apie loterijos fantus.

Susirinkimas praėjo linksmoje ir draugiškoje nuotaikoje.

KVIEČIAME VISUS
Į
BONFIRE NIGHT — LAUŽĄ,
kuris įvyks lapkričio 2 d., 6.30 v., Židinyje, Nottinghame. Bus užkandžiai, gėrimai ir fejerverkai. Įėjimas 1 svaras. Rengia DBLJS Nottinghamo skyrius.

PADĖKA

Nuoširdžiai dėkojame DBLS Stoke-on-Trent skyriui ir visiems kitiems už pagalbą surengti jaunimo verbavimą, kuris įvyko spalio 20 d.

Už malonų priėmimą, vaišes ir nuoširdžią draugystę labai ačiū!

Didž. Britanijos Liet. Jaunimo Sąjungos valdyba